

Наталля Мікалевіч, Антон Янкоўскі

Гісторыя Нацкай парафіі ў дакументах і фотаздымках

1. ГІСТОРЫЯ ПАРАФІІ НАЧА

Парафія і касцёл у Начы ўзніклі ў 1529 годзе. Заснавальніца парафіі – Марыя, удава па Янушу Касцевічу, з Падлескага ваяводства. Яна была абшарніцай на Вангрове, фундавала касцёл і клапацілася аб павелічэнні парафіі дзеля зручнасці нацкіх католікаў, якія мелі цяжкі доступ праз раку да бліжэйшага касцёла ў Дубічах. Новы касцёл быў пад назвай Успення Прасвятой Дзевы Марыі. Быў абсталяваны Марыяй Касцевіч шляхам перадачы зямлі Канклеўшчына, якая была вызначана пад плябанію, сенажаці Ланкішак над Начай і Раклішак пры Аранскай дарозе, а таксама лесу пры Радунскай дарозе. Фундатарка прызначыла да працы на той зямлі 7 падданных сялян, 2 безземельных, 10 снапковых землепрацаў з Начы, Якушак і Вярсокі.

У 1756 годзе на месцы старога касцёла быў пабудаваны новы касцёл, таксама драўляны, ксяндзом Юзафам Кучэўскім. У 1861 г. пробашч-ксяндз Ежы Готаўт перабудоваў гэты касцёл і крыху павялічыў. Віленская Рымска-Каталіцкая Духовная Кансісторыя 21 красавіка 1900 г. дазволіла пабудавань новы касцёл з цэглы ў Начы. 15 жніўня 1900 г. быў пасвечаны краевугольны камень, акт пасвячэння ўчыніў ксяндз Кароль Любянец, прафесар Віленскай Духовнай Семінарыі. І быў закладзены новы цагляны касцёл пад назвай Прасвятой Дзевы Марыі Святога зачацця і св. Юрыя Пакутніка. Быў пабудаваны ў 1909 г. дзякуючы намаганням і старанню нацкага прабошча-ксяндза Адама Сакалоўскага і яго вікарыя - ксяндза Роха Геляжунаса, а таксама дзякуючы ахвяраванням вернікаў-парафіян. Касцёл з дзвюма вежамі ў раманскім стылі ўвесь пабудаваны з чырвонай цэглы, падлога выканана з цэменту. Даўжыня касцёла складае 76 аршынаў (54,0512 м.), шырыня – 30 (21,336 м.). Дах касцёла і вежы пакрыты і ацынкаваны бляхай. Амбон (казальніца) драўляны, выкананы з дубу. Арган пабудаваны ў 1909 г. Вячаславам Бярнацкім.

Асвятчэнне касцёла адбылося ў 1910 г. і было ўчынена Арцыбіскупам Мітрапалітам Віленскім Рамуальдам Ялбжыкоўскім.

У 1910 г. парафія налічвала 5142 вернікаў.

Плябанія была пабудавана ў 1891 г. ксяндзом-пробашчам Сакалоўскім. Пабудавана яна з новага хваёвага дрэва. Даўжыня гэтай плябаніі складае 30 метраў, а шырыня – 14. Дах крыты гонтай. У гэтай плябаніі было 8 пакояў. Плябанія была ў добрым стане да 1950 г., да смерці ксяндза-пробашча Часлава Дабулевіча. Калі памёр ксяндз (а быў ён вельмі заможны), камуністы, калі даведзіліся, канфіскавалі

Драўляны касцёл Святога зачацця Прасвятой Дзевы Марыі, пабудаваны ў 1756 г.

плябанію пад кантору, а ўсе матэрыяльныя дабrotы, якімі распараджаўся ксяндз Дабулевіч, забралі ў сваю ўласнасць. Плябанію аддалі пад дзіцячы садок. Цяпер будынак пусте.

Усе надзелы зямлі, якія належалі нацкаму касцёлу (а было той зямлі 30 га), былі злучаны з сенажацямі і землямі, якія апрацоўваліся. 8 га той зямлі былі прададзены па распараджэнні ксяндза Шылэйкі, а сродкі ўкладзены ў будову “Народнага дома” (“Дома людовага”) для таго, каб моладзь мела месца, дзе праводзіць вольны час. Савецкі ўладзі таксама забралі “Народны дом” і прызначылі пад клуб. Даўжыня дома – 27 метраў, шырыня – 17, вышыня – 4. Урад Радунскай гміны (воласці) дазволіў будову “Народнага дома” 11 сакавіка 1932 г., а адпаведны дакумент быў выдадзены войтам гміны (воласці) Станіславам Шосткам.

З 1950 г. калі саветы забралі ў сваю ўласнасць „Народны дом“, да цяперашняга часу ён служыць як клуб і бібліятэка. Калі мінуў час пераследаванняў, прадстаўнікі касцельнага камітэту дабіваліся, каб улады аддалі клуб, але ўлады нават не хацелі слухаць, што гэта калісьці была парафіяльная ўласнасць. Таксама дабіваліся, каб улады аддалі плябанію, у якой знаходзіўся дзіцячы сад. Старшыня сельсавета даў такі адказ: “Ксяндз багаты і можа пабудавань сабе новую плябанію.”

Да распаду СССР нацкая парафія была даволі вялікая. Яна налічвала 45 вёсак, з іх 18 вёсак на літоўскіх землях і 27 — на беларускіх.

У 1935 г. парафія налічвала 6606 вернікаў. Аднак ужо ў той час заўважаўся рост міграцыі моладзі з Нацкай парафіі ў горад. Выклікана гэта было тым, што моладзь выязджала на працу і вучобу ў літоўскія, беларускія, а таксама польскія гарады. Закончыўшы вучобу, знаходзілі там працу, пасяляліся ў гарадах і не вяр-

таліся ўжо ў сваю родную парафію. Горш было з тымі, хто пераходзіў польска-расійскую мяжу з надзеяй на больш поўную рэалізацыю сваіх планаў, што датычацца навукі і працы. Аднак гэтыя іх планы хутка зніклі, калі яны, скопленыя памешнікамі, трапілі ў савецкія турмы і лагеры. Некалькі такіх здарэнняў перажылі парафіяне з Начы, якія хацелі трапіць у Расію.

Восенню 1939 г., а дакладней 1 верасня 1939 г., пачалася Другая Сусветная вайна. Нямецкія войскі напалі на Польшчу. А 17 верасня таго ж года з другога боку ў Польшчу ўступіла савецкае войска і заняло Заходнюю Беларусь. На занятай савецкім войскам тэрыторыі знаходзілася Нацкая парафія. Прыйшла новая ўлада і адразу пачала ўсталёўваць новыя парадкі. Асабліваю ўвагу звярнулі новыя ўлады на ксяндза. Прымушалі яго да сплчвання вялікіх падаткаў, а таксама да публічных “работ”. Таксама пагражалі ксяндзу, што калі ён не будзе плаціць падаткаў і не будзе працаваць, то трапіць у турму. Але парафіяне вельмі клапаціліся пра

свайго ксяндза Вяжбоўскага і ксяндза-вікарыя Цялкоўскага, які ў той час быў у парафіі. Яны дапамагалі плаціць падаткі, а таксама працавалі замест іх.

Але неўзабаве прыйшоў 1941 год. 22 чэрвеня нямецкае войска перайшло мяжу СССР. Тэрыторыя Заходняй Беларусі ў хуткім часе была занятая нямецкімі войскамі. Прыйшла новая ўлада, якая адразу пачала ўводзіць новыя парадкі. Да касцёла ў Начы нямецкая ўлада адносілася даволі лаяльна. Аднак адразу пачалося пераследаванне людзей яўрэйскай нацыянальнасці. Для большасці скопленых немцамі гэта было раўназначна смерці. Яўрэі ўцякалі ў лес і жылі ў выкапаных у зямлянках. Некаторыя яўрэі з Начы, хаваючыся ад пераследаванняў з боку немцаў, рушылі пешшу ў Ізраіль. Аднак мала магчыма, што ўсе яны дасягнулі мэты свайго падарожжа. Недалёка ад касцёла перад пачаткам Вялікай Айчыннай вайны знаходзіўся савецкі аэрадром, які быў знішчаны нямецкай авіяцыяй у першы дзень вайны. Нямецкая ўлада пастанавіла

адрамантаваць гэты аэрадром і выкарыстоўваць для нямецкіх самалётаў. З гэтай мэтай сюды былі прывезены ўзятыя ў нявольна савецкія вайскоўцы, якія знаходзіліся ў Астрынскім канцлагеры. Да гэтых работ таксама прымушалі і парафіян з Начы. Самую цяжкую працу выконвалі палонныя салдаты. Немцы амаль што не кармілі іх, а працай даводзілі да фізічнага знясілення. З гэтай прычыны салдаты паміралі, як мухі. Памерлых і паміраючых нямецкія салдаты кідалі ў трупярню, якая знаходзілася каля касцёла. Нямецкі камэндант сказаў ксяндзу, каб ён арганізаваў парафіян для пахавання ўсіх памерлых салдатаў. Ксяндз быў супраць гэтага і казаў, што нельга так адносіцца да зняволеных, даводзячы іх да смерці, а затым абавязак пахавання скідаць на парафіян. Аднак камэндант прымусіў ксяндза выканаць гэты загад.

У 1944 годзе Чырвоная Армія вызваліла тэрыторыю Беларусі ад нямецкіх агрэсараў. Адразу пасля вызвалення зноў актывізаваў сваю дзейнасць НКВД. Усе, хто хоць як-небудзь супрацоўнічаў з нямецкімі ўладамі, былі арыштаваны. Арыштоўвалі людзей нават за тое, што яны знаходзіліся на тэрыторыі СССР з польскім грамадзянствам.

Хваля арыштаў прайшла таксама і па нацкай парафіі. Арыштоўвалі ўсіх, на каго падаў хоць найменшы ценз падзэрэння або тых, на каго данеслі. Не звярталі ўвагі на тое, якія даносы былі праўдзівымі, а якія не. Пасля правядзення кароткага следства ўсе былі вывезены ў лагеры ў Сібір. Сталінскія рэпрэсіі праводзіліся таксама і па рэлігійных матывах. Арыштоўвалі рэлігійных актывістаў і простых вернікаў. Пасляваенныя сталінскія рэпрэсіі існавалі з 1945 да 1953 года, амаль што 9 год. У гэтым годзе памёр Сталін і неўзабаве на яго месца прыйшоў М. Хрушчоў. З яго прыходам да ўлады пачалася “хрушчоўская адліга”. Былі скончаны пераважна беспадстаўныя

пераследаванні, распачатыя ад Леніна, крытыкаваўся культ асобы Сталіна. Аднак, нягледзячы на пазітыўныя бакі, атмасфера падазронасці засталася, а амністыя не ахапіла ўсіх пацярпелых. Арганізацыя, назва якой была зменена з НКВД на КДБ, працягвала сваю дзейнасць, хоць і не так яўна. Пасля Хрушчова яго месца заняў Л. Брэжнеў. Здавалася, што ён будзе працягваць рэформу, пачатую Хрушчовым. Але Брэжнеў задаволюся тым, што засталося пасля Хрушчова. Далей ішла запланаваная атэізацыя. Вернікаў не дапускалі да важных пасадак, прымушалі да ўступлення ў кампартыю. Настаўнікі атрымалі загад не дапускаць дзяцей і моладзь да касцёла. Тых дзяцей, якія хадзілі ў касцёл, высмейвалі перад усім класам і нават перад усёй школай. Такія выпадкі здараліся і ў Начы. Так Галіну Навіцкую выклікалі ў кабінет дырэктара, калі настаўнікі заўважылі, што яна ў нядзелю была ў касцёле. У кабінете былі сабраны ўсе настаўнікі, якія прымушалі яе адгаварваць пацеры пры ўсіх. Але гэта стойкая дзяўчына, нягледзячы на тое, што настаўнікі яе абражалі, адказала ім: “Дзе мне трэба, там я і адгаворваю.” Выклікалі таксама бацькоў і пагражалі ім, што калі яны будуць пускаць дзяцей у касцёл, то на гэта будуць ужыты адпаведныя санкцыі. Санкцыі былі розныя: ад пагрозы, што паставяць дронныя адзнакі ў атэстат сталасці, да пазбаўлення правоў мацярынства. Моладзь, якая вучылася ў школе, прымушалі да ўступлення ў адзіную дзяржаўную моладзевую арганізацыю “Камсамол”. Камсамольская арганізацыя таксама была і ў Начы. Адным з асноўных правіл была прапаганда і практыкаванне атэізму. Уступленне ў камсамол было абавязковым для атрымання атэстату сталасці аб заканчэнні школы. Кожны, хто намерваўся пасля заканчэння сярэдняй школы ісці на далейшую вучобу, павінен быў уступаць у камсамол. Таксама і моладзь Начы вымушана была паступаць паводле гэтага правіла. Многія такія “камсамольцы” з каталіцкіх сямей Начы трактвалі ўступленне ў арганізацыю як выйсце да паступлення на вучобу ў ВНУ. Сакратар камсамолу кожную нядзелю пасылаў камсамольцаў, каб яны стаялі перад касцёлам і сачылі за тым, хто будзе ісці ў касцёл. Такімі спосабамі старалася савецкая ўлада адбіць у людзей, а асабліва ў дзяцей і моладзі, жаданне да наведвання касцёла і ўшанавання Бога. Як паказалі пазнейшыя гады, атэістычныя тэндэнцыі і страх страціць становішча, кар’еру вельмі распаўсюдзіліся сярод людзей, а асабліва ў моладзі. Калі на чале партыі стаў Гарбачоў, ён распачаў вядомую “перабудову”. Самай важнай прыкметай гэтай перабудовы было абвешчэнне свабоды веравызнання.

Народны дом, пабудаваны ў сярэдзіне 30-х гадоў 20-га стагоддзя.

Наталля Мікялевіч, Антон Янкоўскі

Гісторыя Нацкай парафіі ў дакументах і фотаздымках

Змена ўлады прынесла вельмі пазітыўныя вынікі для нацкай парафіі. Гэтая парафія з 1968 г. не мела свайго ксёндза. Парафіяне ездзілі ў ведамства па справах рэлігіі, якое знаходзіцца ў Гародні. Аднак усе петыцыі і відзіты парафіян не прынеслі ніякіх вынікаў. Найчасцей пазбаўляліся ад іх запэўніванымі ў тым, што прышлюць ксёндза, і каб моцна аб гэтым не клапаціліся. З такой ўпэненасцю і надзеяй яны вярталіся дадому. Але міналі дні і месяцы, а гэтыя абяцанні не выконваліся. Яны зноў прыязджалі да начальніка па справах рэлігіі з просьбай пра ксёндза. Нарэшце было дазволена, каб ксёндз з французскага касцёла прыязджаў раз у месяц адпраўляць святую імшу ў нацкім касцёле. Пазней гэты абавязак прыняў ксёндз Банкоўскі, які быў прызначаны ксёндзам у Асаве. Ён таксама прыязджаў у касцёл раз у месяц, каб адправіць набажэнства. Аднак парафіяне Начы не затрымаліся на гэтым і, выслухоўшы парады ксёндза Банкоўскага, паехалі ў Рыгу, што ў Латвіі, да ксёндза-біскупа Нюкша з просьбай, каб прыслалі ім ксёндза для іх парафіі. Ксёндз-біскуп Нюкша не мог поўнасьцю выканаць гэтай просьбы. Даў прызначэнне для ксёндза Яна Пецюна, маладога пасвечанага каплана, які працаваў у парафіі Забалаць, каб адначасова прыязджаў у гэтую парафію. І так ён з 1986 г. прыязджаў з пастырскай паслугай да часоў цяперашніх. І калі ксёндз Ян Пецюн пачаў сістэматычна прыязджаць у парафію, стала яўнай атэстычная дзейнасць савецкіх улад. Нягледзячы на намаганні ксёндза Яна, моладзь і сярэдняе пакаленне, а таксама дзеці (хоць і ў малой колькасці) прыходзілі ў касцёл і выконвалі рэлігійныя абрады. Ксёндз Ян звярнуў увагу на катэхэзы для дзяцей перад першай Святой

Камуніі. Дзяцей увесь год вучаць бацькі дома, а кожную нядзелю ксёндз правяраў, як яны рыхтуюцца да першай споведзі і паяднання з Хрыстусам у Святой Камуніі. У 1991 г. Літва, Латвія і Эстонія аддзяліліся ад СССР і атрымалі асабістую незалежнасць. Устанавілі новыя граніцы. 18 вёсак нацкай парафіі аказаліся на тэрыторыі Літвы і былі далучаны да літоўскіх парафій. Цяпер парафія налічвае 28 вёсак і 1500 вернікаў.

29 чэрвеня 1992 г. у парафіі адбылася вельмі важная падзея. У гэты дзень у парафію прыбыў з пастырскім відзітам ксёндз-біскуп Аляксандр Кашкевіч, ардынарыі Гарадзенскі, а таксама ксёндз-прэлат Міхал Варанецкі, духоўны айцец ў семінарыі, пазнейшы генеральны вікарыі Гарадзенскай дыяцэзіі. У час святой імшы ксёндз-біскуп Аляксандр Кашкевіч надзяліў вернікаў сакрамантам бежмавання.

2. КАСЦЁЛ СВЯТОГА ЗАЧАЦЦА Ў НАЧЫ

Парафіяльны касцёл меў сваю сядзібу ў вёсцы Нача. Пабудаваны з брусавага дрэва, звычайнай структуры з сенцамі. Касцёл быў закладзены ў снежні 1529 г. удавой Марыяй Касцевіч. Гэты касцёл служыў вернікам больш, чым 200 гадоў. Аднак быў зруйнаваны ў 1753 г.

У 1756 г. на месцы знішчанага касцёла быў пабудаваны новы ксёндзам Юзафам Кучэўскім, нацкім прабошчам. Новы касцёл меў даўжыню тую ж, што і папярэдні — 33 метры, шырыню — 18 метраў. Невядома, калі ён быў пасвечаны. Касцёл быў закладзены пад назвай Святога Зачацця Пасвётай Дзевы Марыі. Быў пакрыты і ашалаваны дошкай. Хор простаі работы. Дзверы

знаходзіліся на фасадзе касцёла, падвойныя, з жалезнай клямкай, на завесах. Другія — з бабінца да касцёла, таксама падвойныя, без замка, трэція — уваходныя з касцёла ў правую захрыстыю, з замком, сталярскай работы, з ўнутранай акоўкай. У гэтай захрыстыі знаходзілася шафа, прызначаная для захавання касцельнага абсталявання; чацвёртыя вядуць ад старой да новай захрыстыі, таксама сталярскай работы, з акоўкай, без замка, з клямкай. Пятая вядуць з захрыстыі на могілкі; на завесах, з клямкай і жалезнай засаўкай. У гэтай захрыстыі знаходзіліся шафы з шасцю шуфлядамі, з якіх 4 меншыя прызначаны для захавання касцельнай бялізны і рызаў. Таксама знаходзілася там старая шафа, у якой захоўваліся касцельныя кнігі. Шостыя дзверы вялі з касцёла ў левую захрыстыю. Гэтыя дзверы таксама былі сталярскай работы на жалезных завесах і з жалезнай засаўкай. У апошнім нефе новай захрыстыі быў змешчаны алтар св. Вінцэнта Паула. У гэтым нефе была змешчана новая камода з 5 шуфлядамі для складу літургічных пергаментнаў. У захрыстыі стаяла таксама печ, выкананая з кафлі. У абойх новых захрыстыях усе вокны былі забяспечаны аканіцамі на завесах з жалезнымі засаўкамі. Першая новая захрыстыя была дабудавана ў 1851 г., другая — у 1856 г., калі прабошчам у Начы быў ксёндз Ежы Готаўт. Увесь гмах касцёла абাপіраўся на вялікія камяні, пакладзеныя на спосаб бруку, на даху над хорами была зроблена невялікая вежачка, над прэзбітэрыюмам была паверхня сігнатурка, у якую званілі пад час Паднясення ў час св. імшы. Касцёл меў 3 алтары. Алтар вялікі, маляваны. У цэнтры гэтага алтара знаходзіўся абраз Пасвётай Дзевы Марыі Сватога Зачацця, аздоблены срэбным убраннем. З аднаго боку знаходзіўся алтар св. Ганны, з другога боку алтар Пана Езуса Укрыжаванага. Усе алтары былі аздоблены ліхтарамі. У прэзбітэрыюме былі павешаны два абразы: з аднаго боку — абраз св. Сымона Апостала, з другога — абраз св. Барбары.

У 1872 г. у касцёле быў праведзены рамонт. Галоўны алтар быў перанесены з Дубіцкага філіяльнага касцёла, які быў закрыты ў 1869 г. Алтар быў сталярскай работы, пафарбаваны на белы колер, аздоблены пазалочанай разьбой, меў чатыры фігуры, пакрытыя срэбрам, двухпаярховы. На першым паверсе была змешчана цудоўная фігура Езуса з Назарэта, якая перад гэтым была ў Дубіцкім касцёле. На другім паверсе быў змешчаны абраз Святога зацацця. Гэты абраз быў у пазалочаных рамках у срэбнай абалонцы. Унутры касцёл быў пабелены, на ўзроўні 2 метраў сцены былі пафарбаваны ў бронзавы колер.

У касцёле кожную ня-

Званіца

дзелю і ў святы расклад набажэнстваў адбываўся ў такім парадку: першая св. імша была ў 7 гадзін раніцы, перад якой людзі спявалі “Гадзінькі” пад кіраўніцтвам арганіста. Пасля св. імшы вернікі маліліся на Ружанцы, спявалі рэлігійныя песні. У 10 г. ксёндз спраўляў св. імшу “ціхую”. У 11 г. спраўлялася “сума”. У канцы св. імшы была працэсія вакол касцёла ў кожную першую нядзелю месяца і на парафіяльныя святы. Пасля евангеліі ксёндз-прабошч аглашаў казанне для людзей на сразумелай мове, г. зн. на польскай і літоўскай. Пасля святой імшы спявалі суплікацыі, пасля якіх верныя маліліся за імператара і ўвесь яго дом, і гэтым заканчвалася набажэнства. Кожную нядзелю святая імша спраўлялася за жывых і памерлых парафіян, а таксама за фундатараў касцёла. Далей прыводзіцца апісанне касцёла, пабудаванага ў 1756 годзе ад 20 верасня 1892 года № 7992 паводле цыркулярага прадпісання Віленскай Рымска-каталіцкай духоўнай кансісторыі для Варшаўскай страхавой камісіі ад агню.

Паводле дадзенага цыркуляра, складзенага 20 верасня 1892 года, Нацкі драўляны касцёл уяўляў сабой комплекс збудаванняў, куды ўваходзілі:

1. Нацкі прыходскі Рымска-каталіцкі касцёл, драўляны, трывалы, пабудаваны ў 1756 годзе з сасновага дрэва на каменным фундаменце, крыты гонтаю, у даўжыню 42 (29,8704 м), у шырыню 16 (11,3792 м) і ў вышыню 9,5 аршынаў (6,7564 м) з дзвюмя рызніцамі, крытымі таксама гонтаю, на каменным фундаменце ў даўжыню і шырыню па 9 аршынаў (6,4008 м) і вышыню 4 аршыны (2,8448 м). Ацэньваецца ў 5000 рублёў (кошт па цэнах 1892 года і далей).

2. Званіца з 1832 года, трывалая, трэць складаецца з каменна, а частка драўляная. У вышыню складае 12 аршынаў (8,5344 м), а ў шырыню і

даўжыню па 6 аршынаў (4,2672 м). Ацэньваецца ў 200 рублёў.

3. Памяшканне №1 для касцельнай прыслугі ад 1876 года. Драўлянае, трывалое, на каменным фундаменце, крытае гонтаю, у даўжыню 27 аршынаў (19,2024 м), у шырыню 9,5 (6,7564 м.), вышыню 4 аршыны (2,8448 м), складаецца з двух жылых памяшканняў. Ацэньваецца ў 200 рублёў.

4. Памяшканне №2 для касцельнай прыслугі ад 1884 года. Драўлянае, трывалое, на каменным фундаменце, крытае дошкамі, складаецца таксама з двух жылых памяшканняў у даўжыню 23 аршыны (16,3576 м), у шырыню 8 аршынаў (5,6896 м) і ў вышыню 4 аршыны (2,8448 м). Ацэньваецца ў 200 рублёў.

5. Жылы плябанна дом ад 1891 года, новы драўляны, пабудаваны з сасновага дрэва на каменным фундаменце, крыты гонтаю. У даўжыню 30 аршынаў (21,336 м), шырынёй 14 аршынаў (9,9568 м), вышынёй у 4,5 аршыны (3,2004 м). Ацэньваецца ў 2000 рублёў.

6. Жылы дом для размяшчэння прыслугі з 1862 года, драўляны, трывалы, на каменным фундаменце, крыты гонтаю, з нежылымі памяшканнямі, у даўжыню 24 аршыны (17,0688 м), у шырыню 11 аршынаў (7,8232 м), і вышыню 4 аршыны (2,8448 м). Ацэньваецца ў 300 рублёў.

7. Хлебны свіран з 1865 года, драўляны, трывалы, на каменным фундаменце, крыты гонтаю, з нежылымі памяшканнямі, у даўжыню 21 аршын (14,9352 м.), у шырыню 11 аршынаў (7,8232 м), і вышыню 5,5 аршыны (3,9116 м). Ацэньваецца ў 300 рублёў.

8. Хлебная адрына з 1850 года, драўляная, старая, крытая саломою, на каменным фундаменце. У даўжыню 48 аршынаў (34,1376 м), у шырыню 21 аршын (14,9352 м), і вышыню 4 аршыны (2,8448 м). Ацэньваецца ў 200 рублёў.

9. Прыбудова, у якой знаходзяцца стайня, адрына

для скаціны пад адным саламяным дахам. Прыбудова з 1866 года, драўляная, трывалая, пакрытая саломою, на каменным фундаменце, у даўжыню 92 аршыны (65,4304 м), у шырыню 21 аршын (14,9352 м) і вышыню 4 аршыны (2,8448 м). Ацэньваецца ў 400 рублёў.

10. Будынак для размяшчэння розных гаспадарчых прыпасаў і (або) прылад са стайні. З 1864 года, драўляны, крыты саломою, на каменным фундаменце, трывалы. У даўжыню 29 аршынаў (20,6248 м), у шырыню 9,5 аршыны (6,7564 м), і вышыню 3 аршыны (2,1336 м). Ацэньваецца ў 200 рублёў.

11. Лазня з 1877 года, драўляная, трывалая, на каменным фундаменце, пакрытая дошкамі. У даўжыню 18 аршынаў (12,8016 м), у шырыню 9 аршынаў (6,4008 м) і вышыню 3 аршыны (2,1336 м). Ацэньваецца ў 100 рублёў.

12. Паселішча Нача ў Віленскай губерніі Лідскага павету.

13. Бліжэйшая паштова станцыя — Эйшышкі, таго ж павету.

14. Нацкі касцёл і астанціны прыбудовы пабудаваны на ўскраіне сяла і не стыкуюцца з паселішчам.

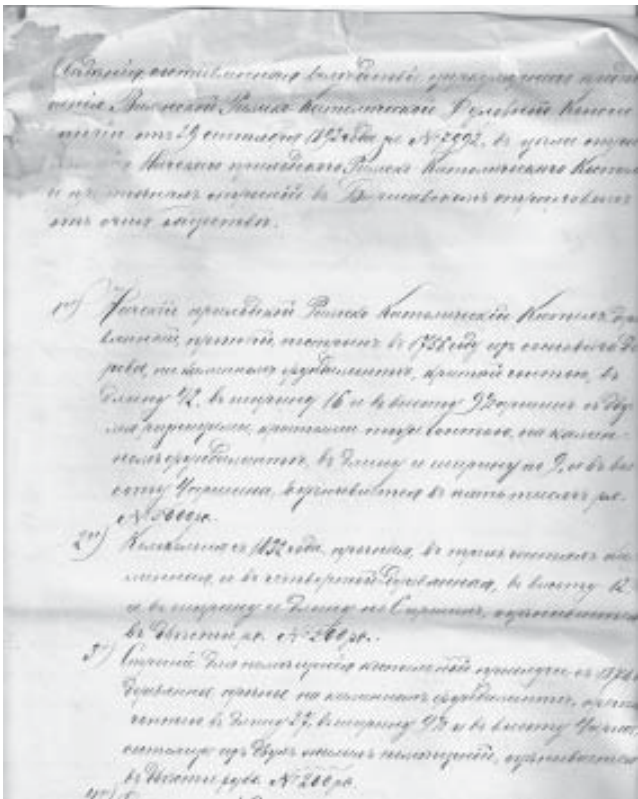
15. Гарадская хата з драўлянага будаўнічага матэрыялу, менавіта сасновага, у даўжыню 9 аршынаў (6,4008 м.) і ад 6-7 аршынаў у шырыню (4,26-4,9 м.), капа бярвёнаў ацэнена ў 120 рублёў.

16. Ручны план пабудовы ад другой, якія будуць страхаватца.

17. Агульная ацэнка касцёла і прылеглых пабудов ацэньваецца ў 9100 рублёў.

Затым гэты касцёл быў перавезены на Літву, калі ў Начы быў пабудаваны новы касцёл, той стары касцёл служыў як капліца для вернікаў літоўскай парафіі.

(Заканчэнне ў наступным нумары.)

Першая старонка цыркулярага прадпісання Віленскай Рымска-каталіцкай духоўнай кансісторыі для Варшаўскай страхавой камісіі ад агню ад 20 верасня 1892 года № 7992.

Наталля Мікалевіч, Антон Янкоўскі

Гісторыя Нацкай парафіі ў дакументах і фотаздымках

(Заканчэнне. Пачатак у папярэднім нумары.)

Новы касцёл быў пабудаваны каля старога ў 1909 г. Будаваўся на сродкі парафіян. Будавалі яго 10 год. Будоўляў кіраваў толькі адзін майстар, таксама некалькі парафіян было пры ім, каб падаваць патрэбны для працы матэрыял. Аднак імя гэтага майстра невядома. Да працы пры будаўніцтве касцёла былі вызначаны вёскі на кожны дзень. Цэгла для будоўлі выраблялася пры касцёле на спецыяльна арганізаваным для гэтай мэты малым прадпрыемстве. Майстар, які

закладаў цэглу, паводле вэчнай легенды да раствору дадаваў яйкі, якія павялічвалі трываласць раствору. На зіму сцены касцёла прыкрываліся саломой, каб не патрэскаліся ад вады і марозу. Калі сцены павялічыліся на значную вышыню, цэглу даносілі па прыступках зробленай для гэтай мэты эстакады.

Як было сказана вышэй, будаўніцтва касцёла скончылася ў 1910 г. Гаворачы аб унутраным выглядзе касцёла, трэба зазначыць, што вялікі алтар быў размешчаны ва ўсходнім кірунку, сцены касцёла былі добра атынкаваныя і

пафарбаваныя. Вяртаючыся да прэзбітэрыума, трэба заўважыць, што на сценах над алтаром маляр, імя якога, на жаль, не захавалася, намалюваў постаці чатырох евангелістаў.

Цяпер разгледзім касцёл адносна яго архітэктуры, аналізуючы найважнейшыя архітэктурныя элементы. Адрозна ва ўступе трэба зазначыць, што касцёл быў пабудаваны з чырвонай цэгля, у неагатычным стылі з дзвюма вежамі. Касцёл быў пакрыты цынкаванай бляхай. Вежы ўзнятыя на вышыню 33 м., заканчваюцца сяміметровымі крыжамі, якія бачны на даволі

была выканана ў гатычным стылі, як і вежы. Сама сігнатурка зроблена з цэгля і пакрыта цынкаванай бляхай. На сігнатурцы змешчаны звон, у які звоняць пад час паднясення. Касцёл звонку не атынкаваны. На фасадзе паміж дзвюма вежамі была змешчана ў невялікай нішы, якая знаходзіцца на 3 м. над галоўным уваходам у касцёл, фігура Пасвятой Дзевы Марыі Бязгрэшнай натуральнай велічыні. Ганкі выкананы з цэменту, іх пяць. Найбольшы з іх знаходзіцца пры галоўным уваходзе, мае дзве прыступкі. Адзін з ганкаў знаходзіцца на паўднёвым баку касцёла недалёка ад галоўнага ўваходу. Два наступныя ганкі размешчаны ў цэнтры касцёла з паўднёвага і паўночнага бакоў. Кожны з іх мае, як і ганак пры галоўным уваходзе, дзве прыступкі. І апошні ганак, які вядзе ў захрысты, з паўночнага боку мае чатыры прыступкі, выкананы, як і папярэднія ганкі, з цэгля.

Акрамя ўжо ўпамянутага афона, якое знаходзіцца над галоўным уваходам, касцёл мае яшчэ 18 вокнаў. З кожнага боку па чатыры акны, кожная захрыстыя мае па тры акны на першым паверсе, і па тры на другім паверсе. Прэзбітэрыюм таксама мае два акны вялікія і адно круглае меншае ў цэнтры.

Калі гаварыць аб усіх дзвярах, якія вядуць унутр касцёла, то ўвайсці ў касцёл можна праз галоўны ўваход і праз захрысты. Уваходзячы ў касцёл, трэба звярнуць увагу на тое, што ўсе дзверы характарызуецца многімі агульнымі элементамі. Пры тым усе дзверы, апрача галоўных, амаль ідэнтычныя адносна стылю і матэрыялу, з якога яны былі выкананы. А выкананы яны ўсе з дубу і маюць колер натуральнага дрэва і забяспечаны ўнутранымі замкамі. Уваходзячы праз галоўныя дзверы ў касцёл, трапляем у сенцы, тут знаходзіцца каменная кадзь са свяцонай вадой, а над ёй змешчаны

Фігура Пасвятой Дзевы Марыі Бязгрэшнай

Крыж з драўлянай фігурай Пана Езуса, крыху далей знаходзіцца дошка фэстаў, устаноўленая ў сцяне касцёла. З левага боку сенцаў ёсць уваход, які вядзе на хоры. Ідучы па прыступках, трапляем на хоры. На хорах прыцягваюць увагу арганы, яны былі выкананы з механічнай перадачай. У 1987 г. кс. Ян Пяцюн наладзіў з дапамогай электрыка электрычную перадачу. Уваходзячы з сенцаў унутр касцёла, адразу бачым, што касцёл мае тры нефы: галоўны і два бакавыя, раздзеленыя з кожнага боку чатырма філёрамі. У кожным бакавым нефе знаходзіцца па дзве спавядальніцы. У галоўным нефе змешчаны лаўкі. У правым нефе касцёла знаходзіцца грот Маці Божай з Лурдэс. У канцы бакавых нефаў знаходзіцца алтары. Алтары збудаваны ў раманскім стылі ў 1933 г. за кошт Элеоны Ізварцэвіч. У

левым баку знаходзіцца алтар Пасвятой Дзевы Марыі, дзе змешчана фігура Маці Божай, якая была выканана амаль у натуральны рост. У верхняй частцы гэтага алтара змешчаны абраз св. Тарэсы. Алтар таксама мае табэрнакулом. З аднаго і другога боку алтара пастаўлены невялікія фігуры св. Антонія і св. Юзафа. У правым баку касцёла алтар Найсвяцейшага Сэрца Пана Езуса, на гэтым алтары знаходзіцца абраз “Сэрца Пана Езуса”. У верхняй частцы алтара ўсталяваны абраз св. Яна Хрысціцеля. Алтар таксама мае табэрнакулом. На сценах бакавых нефаў размешчаны стацыі крыжовага шляху. Касцёл аддзелены ад прэзбітэрыума балюстрадай. Падлога ў прэзбітэрыюме выкладзена паркетам у 1990 г. пры кс. Яну Пяцюну. У прэзбітэрыюме знаходзіцца алтар, на якім спраўляецца святая імша. Каля алтара ў левым баку знаходзіцца драўляная купель. На ўзвышэнні, якое мае дзве прыступкі, знаходзіцца галоўны алтар у гатычным стылі. За алтаром ёсць праход, дзе вернікі пад час свята моляцца, абыходзячы на каленах вакол алтара. У верхняй частцы галоўнага алтара ёсць абраз Пасвятой Дзевы Марыі Святога Зачацця, які застаўся са старога касцёла. Крыху ніжэй змешчана фігура Пана Езуса ў рост чалавека, у белым убранні. Гэтая фігура засланяецца абразам св. Юрыя Пакутніка. Гэтая фігура Пана Езуса была ўстаноўлена 29 чэрвеня 1915 г. пад час урачыстасці св. Апостолаў Пятра і Паўла. Па просьбе нацкіх парафіян і пробашча кс. Яна Кузьмінскага, рэктара Віленскай духоўнай семінарыі, ксяндза К. Любянца была замоўлена гэта фігура ў горадзе Вільні і зроблена пад кіраўніцтвам архітэктара-мастака Антона Вівульскага, які вядомы сваім мастацкім выкананнем помніка “Грунвальд” у Кракаве.

Фотаздымак-калаж з выявамі сучаснага касцёла, званіцы, народнага дома, былой плябаніі

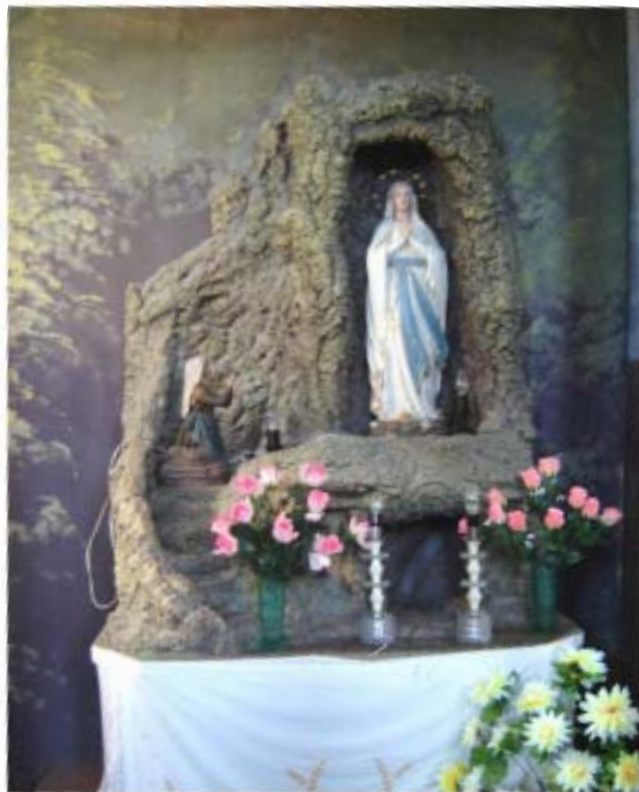
Унутраны выгляд касцёла

Арганы

вялікай адлегласці. Гэтыя крыжы вельмі выдзяляюцца ў прыгожыя сонечныя дні, заклікаючы людзей да касцёла. Кожная вежа мае па чатыры невялікія аkenцы, павернутыя ва ўсе бакі свету.

На франтальнай сцяне касцёла, якая злучае гэтыя дзве вежы, размешчаны акруглыя вокны, так званая “ружа”. Гэтыя вокны маюць у сяроднім 2 з паловай метры, былі выкананы з каляровага шкла і ўтвараюць кветку. Увесь касцёл меў чырвоны дах з бляшанымі рынгамі. На месцы прэзбітэрыума на даху пабудавалі сігнатурку, якая таксама

Грот Маці Божай з Лурдэс

Наталля Мікалевіч, Антон Янкоўскі

Гісторыя Нацкай парафіі ў дакументах і фотаздымках

Пад кіраўніцтвам таго ж кс. Каралейкі была пакладзена ў драўляную скрыню і прывезена па чыгуначнай каляі на станцыю Беняконі (далей везлі на конях). Прывёз яе ў Начу Пётр Тамулевіч з вёскі Кавалькі. І была яна ўнесена 28 чэрвеня раніцай у прысутнасці ксендза-пробашча Кузьмінскага і яго вікарыя Зінкевіча, а таксама ў прысутнасці нацкіх парафіян. 29 чэрвеня у прысутнасці высла-нага кіраўніком Віленскай Архидыяцэзіі пратэктарыя Апостальскага ксендза Міхалкевіча, ксендза К. Любянца, а таксама пробашча Кузьмінскага, вікарыя ксендза А. Зянкевіча, радунскага пробашча ксендза В. Каханскага і яго вікарыя ксендза П. Кручоўскага, дубіцкага пробашча ксендза Паўлоўскага, руднянскага ксендза-пробашча С. Місевича, эйшышскага ксендза Малішэўскага, калясніцкага ксендза Мінічэвіча, а таксама ў прысутнасці нацкіх парафіян

фігура была распячатана і вынята з драўлянай скрыні. Працэсійна і вельмі ўрачыста была занесена да вялікага алтара. Затым кс. Любянец прамовіў казанне для сабраўшыхся ў вялікай колькасці парафіян. Тым жа ксендзам гэта фігура была пасвечана, затым працэсійна абышлі з гэтай фігурай навокал касцёла і затым устанавілі яе на вялікі алтар, дзе яна знаходзіцца па сённяшні дзень.

Крыху ніжэй гэтай фігуры змешчаны крыж над табэрнакулюмам, дзе захоўваецца Найсвяцейшае Цела Нашага Збаўцы. З аднаго і другога боку алтара, крыху ніжэй, чым фігура Пана Езуса, змешчаны фігуры святых Апосталаў Пятра і Паўла ў рост чалавека. У прэзбітэрыюме з аднаго і другога боку дзверы, якія вядуць у захрыстыі. Адрознівае ад алтара налева капланская захрыстыя, дзе захоўваюцца літургічныя ўбранні, касцельная бялізна, літургічны посуд. У

процілеглай захрыстыі захоўваюцца рэчы, якія патрэбны для працэсіі. У гэтай захрыстыі ёсць выхад на двор. На касцельных могілках пахаваны ксендз-пробашч Часлаў Дабулевіч, які памёр у лістападзе 1950 г. Касцельны пляц складае 1 га. Агароджаны ён каменным мурам, які зверху пакрыты цэ-ментам. Могілкавая брама аркападобнай формы. Па правым баку ад брамы знаходзіцца магіла беларускага гісторыка, краязнаўцы і археолага Т. Нарбута. Пры касцёле на могілках знаходзіцца двухпавярховая званіца, у ёй два званы. Першы паверх змураваны з камення, а другі драўляны. Пры званіцы дабудавалі па-веш, якую выкарыстоўвалі як трупярню.

У парафіі чацвёрта могілкаў, адны ў Начы і трое ў іншых вёсках парафіі.

Такі знешні і ўнутраны выгляд касцёла ў Начы.

Знойдзены таксама да-кумент поўнай рэззіі Нацкага касцёла ад 1925 года.

ДУХОЎНЫЯ ПАСТАРЫ І ІХ ДЗЕЙНАСЦЬ

У парафіі, як і ва ўсіх каталіцкіх касцёлах, пастары належна пасвілі сваіх авечак. Праўда, нямнога ёсць звесткаў аб духоўных пастарах і іх дзейнасці.

Існуе ўпамінанне пра ксендза, які пабудаваў касцёл у 1756 г. – ксендз **Юзаф Кунчэўскі**. Аб астатніх жа ксяндзах, якія працавалі да 1901 г., ніякіх звесткаў не засталася. У часы працы **Адама Сакалоўскага** быў пабудаваны новы мураваны касцёл у 1909 г. Ксендз А. Сакалоўскі працаваў у 1901-1909 гг. Нарадзіўся ў 1837 г., а ў 1861 г. атрымаў капланскае пасвячэнне. Яму ў дапамогу быў прысланы віка-рый ксендз Рох Геляжунас у 1902 г.

У 1909 г. абслугоўваў парафію ксендз **Ян Кандзевіч**. Нарадзіўся ў 1877 г., атрымаў капланскае пасвячэнне ў 1903 г. Працаваў у Начы да 1912 г. Яму ў дапамогу быў прысланы 3 снежня 1909 года ксендз **Эдмунд Янкянец**.

З 1912 г. апекуном парафіі стаў ксендз **Ян Кузьмінскі**. Вікарыем быў **Альфонс Зянкевіч**. Гэты каплан меў вельмі вялікі маёнтак, больш як 50 га зямлі, многа сенажаці, вялікі лес, сажалку недалёка ад плябаніі. Валодаў вялікай гаспадаркай. Дапамагалі яму ў гаспадарцы парабкі, а яго родны брат кіраваў гэтай гаспадаркай. Гаспадыняй была яго родная сястра. У парафіі быў такі выпадак: адзін мужчына служыў у літоўскай паліцыі, але быў сцяты шабляй польскага жаўнера, пакінуў дома двух сыноў-сіратаў, таму што маці іх памерла яшчэ раней. Ксендз Кузьмінскі прыняў гэтых няшчасных дзяцей да сябе як дзяцей духоўных. Выхаваў з іх добрых людзей. Адзін стаў ксендзам, а другі адвакатам. Таксама выходзіў

дзвюх дзяўчынак, якія былі сіратамі.

Ксендз Кузьмінскі вы-значаўся вельмі жывой верай. Арганізаваў у парафіі “Гурток Ружанцовы”. Да яго належалі жанчыны, мужчыны і моладзь. Заўсёды штотымся кс. Кузьмінскі праводзіў з імі сходзі і прамаўляў для іх канферэнцыі. Кожны месяц у вызначаны дзень наведваў хворых у парафіі, спавядаў іх, надзяляў іх Святым Сакрамантам. Ксендз Кузьмінскі выконваў свае абавязкі належна і даваў добры прыклад людзям, як павінен паводзіць сябе кожны хрысці-янін. Прысвячаў многа часу малітве ў касцёле. Заўсёды быў гатовы прыйсці на дапамогу кожнаму чалавеку. Алекаваўся над людзьмі беднымі і сіратамі. Стараўся, каб у парафіі не было бедных і не было злачынстваў. Ніхто аб ім ніколі не ска-заў нічога дрэннага. Паважалі яго як асобу святую.

У 1928 г. яго адправілі ў парафію Даўгялішкі, што на Літве.

У 1928 г. у парафіі На-ча працаваў духоўным паста-рам ксендз **Казімір Шылэйка**. Нарадзіўся ў 1886 г., атрымаў капланскае пасвячэнне ў 1909 г. Прышоўшы ў парафію, ве-льмі клапаціўся аб добрай арганізацыі парафіі. Асаблі-вымі клопатамі атачаў каплан моладзь. Для таго, каб моладзь парафіі мела месца для спаткан-няў, а таксама на танцы і інш, ксендз прадаў 8 га зямлі і пабудаваў “Народны дом”. Калі мясцовая ўлада запатраба-вала, каб маладыя бралі шлюб толькі ў гмінах, кс. Шылэйка сказаў, што касцёл важней, чым дзяржава, таму шлюб таксама трэба браць у касцёле. Вельмі клапаціўся аб рэлігійным та-варыстве ў парафіі. Не толькі алекаваўся над ужо існымі рэлігійнымі таварыствамі, але і ствараў новыя Ружанцовыя гурткі. Існавала таксама Тава-рыства св. Тарэсы ад Дзіяткі Езуса, Трэці Закон Кармелітан-скі. Клапаціўся таксама аб дзецях-сіратах, якія прыез-джалі на каникулы. Дапамагаў таксама службоўцам касцёла: пабудаваў дом для арганіста і закрыстыяна. У 1935 г. быў адпраўлены ў парафію Свир.

На месца кс. Шылэйкі быў прысланы кс. **Вяжбоўскі Стэфан Аляксандр**. Нарадзіў-ся ён у 1879 г., атрымаў каплан-скае пасвячэнне ў 1903 г. У 1907 г. працаваў у парафіі Бутры-мунцы Троцкага дэканату. У Нацкай парафіі яго дзейнасць прыпала на апошнія гады, у час якіх гэтая тэрыторыя знаходзі-лася ў складзе Польшы. Пра-цягваў ён пастарскую апеку над рэлігійнымі таварыствамі, якія былі закладзены ў парафіі. Клапаціўся таксама аб ажыў-ленні рэлігійнага жыцця, праца-ваў з дзецьмі і моладдзю. Арга-нізаваў прадстаўленні ў На-родным доме на Божае Нара-джэнне і на Вялікдзень.

У 1938 г. быў прысла-ны ў парафію кс. **Эўзэбій Цёл-каўскі**. Ён быў прызначаны вікарыем для нацкай парафіі.

Нарадзіўся ў 1913 г., атрымаў капланскае пасвячэнне ў 1938 г. Прыбыўшы ў нацкую па-рафію, дапамагаў пробашчу ў дзейнасці пастарскай. Але прабыў у парафіі толькі год. 17 верасня савецкае войска ўступіла ў Польшу і пачало займаць тэрыторыю Заходняй Беларусі. У гэтай сітуацыі кс. Вяжбоўскі вырашыў уцякаць, т.ш. некалькі разоў публічна крытыкаваў савецкі лад і нега-тыўныя бакі краіны Саветаў. Ведаючы, што яго за гэта можа чакаць, уцёк у Польшу. Перад уцёкамі сказаў таксама віка-рыю, што яго можа напаткаць, калі соды прыйдуць саветы. Ксендз вікарыя паслухаў, і яны разам выехалі з парафіі.

У 1940 г. быў прысла-ны ў парафію кс. **Павел-Ча-слаў Дабулевіч**. Нарадзіўся ў 1894, атрымаў капланскае пасвячэнне ў 1917 г. У 1934 г. працаваў у парафіі Сакаляны. У нацкай парафіі працаваў духоўным пастарам, калі ўжо амаль што год дзейнічала тут савецкая ўлада. Колькі пры-красці зносіў ад мясцовых улад, якія стараліся ўскладніць яго дзейнасць пастарскую. Ко-лькі разоў правяралі кнігі, якія ён меў, шукаючы антысавец-кую літаратуру. Абцяжарвалі яго таксама празмернымі па-даткамі, якія ён мог выплач-ваць толькі з дапамогай парафі-ян. Пагражалі таксама, што калі ён будзе аказваць супра-ціўленне або казаць што-не-будзь на савецкую ўладу, то пойдзе “да белых мядзвед-зяў”. Таксама ў часы ксендза Часлава пачынаецца нямецка-савецкая вайна. Калі нямецкае войска прыйшло на тэрыто-рыю нацкай парафіі, ксендз пазбягаў залішніх кантактаў з нямецкімі ўладамі. Кіраваўся разважлівасцю пры кантактах з немцамі, як і з партызанамі. Некалькі разоў таксама звяр-таўся да нямецкага каменданта і прасіў, каб немцы лагодна адносіліся да савецкіх палон-ных, якія працавалі на рамоне аэрадрома. Дзякуючы тым захадам у гэтай справе, аб якіх ведалі партызаны, пасля закан-чэння вайны савецкія ўлады не абвінавачвалі ксяндза ў супра-цоўніцтве з немцамі. Пасля вай-ны быў такі выпадак. Пад мар-кай хрышчэння пробашчу прынеслі немаўля і пакінулі яго. Калі пробашч звярнуўся ў сельсавет, яму казалі: “Табе прынеслі - ты цяпер за яго і ад-казваеш”. Ксендз Часлаў знай-шоў апякунку, каб выхаваць гэтае дзіця.

Увогуле ксендз Дабу-левіч быў руплівым духоўным пастарам, клапаціўся па ма-гчымасці аб нармальным функ-цыянаванні парафіі. Памёр 9 лістапада 1950 г., пахаваны на могілках каля касцёла.

У 1956 г. у парафію прыехаў у якасці духоўнага па-стара ксендз **Ян Вінажэндзіс**. Нарадзіўся ў 1901 г., атрымаў капланскае пасвячэнне ў 1927 г. З 1937 г. працаваў проба-шчам у парафіі Пеляса. У гэтай парафіі быў арыштаваны ў 1947 г. на падставе фальшывага

даносу аб антысавецкай прапа-гандзе. За гэта быў асуджаны на 25 гадоў зняволення і быў сасланы ў Сібір. Пасля смерці Сталіна ў час амністыі вяр-нуўся ён у былаую парафію Пе-ляса, але касцёл ужо быў зніш-чаны. З дазволу мясцовых уладаў прыехаў ў Начу ў якасці пробашча ў 1956 г. і працаваў у якасці духоўнага пастара. Аднак яго запал пас-тарскі зневажала мясцовая ўла-да. Ксендз стараўся рознымі спосабамі, па магчымасці пазбя-гаючы канфліктаў з мясцовымі ўладамі, несці пастарскую дапамогу. Быў кіраўніком для вернага людзі. На кожны заклік да хворых спяшаўся з каплан-скай дапамогай, каб надзяліць Святым Сакрамантам. Улады забаранілі даваць шлюбы, хры-сціць дзяцей і рыхтаваць дзяцей да Першай Камуніі Святой. Нягледзячы на гэту забарону, кс. Ян абмінаў гэтыя забароны, захоўваючы неабходныя таям-ніцы, надзяляў людзей гэтымі Сакрамантамі.

Пасля плённай працы аддаў Пану Богу жыццё сваё ў 1967 г. Быў пахаваны на пара-фіяльных могілках, таму што мясцовая ўлада не дазволіла хаваць на касцельных. У 1993 г. была здзейснена эксгумацыя яго парэшткаў па просьбе яго гаспадыні, парэшткі былі пера-везены ў Вільню і там пераза-хаваны.

Пасля смерці кс. Віна-жэндзіса доўгі час парафія была без ксендза. Пасля шмат-лікіх просьбаў савецкія ўлады дазволілі абслугоўваць пара-фію ксендз **Аркадзі Валь-тасу**. Нарадзіўся 21 чэрвеня 1916 г. Сярэдняю школу скон-чыў у Непакалянове. Пайшоў у кляштар у 1933 г. У Львове скончыў філасофскую вучобу. Экзамен урачыста здаў 1 ліс-тапада 1937 г. Пасля заканчэн-ня тэалагічнай вучобы ў Кра-каве 16 ліпеня 1939 г. атрымаў капланскае пасвячэнне.

Яшчэ перад выбухам вайны па ўказанні начальніка падзеяцка ў Гародню, у парафію Маці Божай Анельскай. Кля-штар Айцоў Францішканаў, які знаходзіўся пры касцёле, быў забраны пад вайсковы шпіталь. Кс. Аркадзі павінен быў пакі-нуць кляштар і пасяліўся ў бедным доміку недалёка ад кляштара. Праца ў такіх умо-вах была нялёгкай. Праз пэўны час кс. Аркадзі не мог выкон-ваць афіцыйныя функцыі. Аднак ён не перастаў праца-ваць на карысць вернікаў. Па-сля атрымання дазволу ад улад абслугоўвае не толькі вернікаў, якія належалі да яго парафіі, але і даволі часта падзеяцка з дапамогай пастарскай па-за Гародню.

А таксама пераадоль-ваў вялікую адлегласць, амаль што 100 км, да Начы, каб пра-наведваць верным Навуку Хрыстуса. Прыезджаў раз у месяц амаль што два гады ў 1974-1975 гг.

17 снежня 1975 г. Бог прызваў ксендза Аркадзі да сваёй вечнай хвалы.
(Заканч. у наст. нумары.)

Галоўны алтар

Алтар Найсвяцейшага Сэрца Пана Езуса

Алтар Прасвятой Дзевы Марыі

Наталля Мікалевіч, Антон Янкоўскі

Гісторыя Нацкай парафіі ў дакументах і фотаздымках

(Заканчэнне. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Парафія Нача засталася без духоўнага пастара на 5 гадоў. У 1980 г. савецкія ўлады дазволілі прыезджаць ксендзу **Антонію Банкоўскаму**, які працаваў пробашчам парафіі Асава. Ксёндз Антоні ў 1936 г. атрымаў капланскае пасвячэнне. Працаваў пробашчам у Крамяніцы. У 1947 г. быў арыштаваны і асуджаны на 25 гадоў зняволення. Спачатку быў адасланы ў Варкуту, а пазней у Марыянск. У 1957 г. была абвешчана амністыя і пасля 10 гадоў зняволення ксёндз Антоні быў вызвалены. Калі вярнуўся ў парафію, дзе працаваў, улады не дазволілі яму выконваць капланскія функцыі. Яму было дазволена абслугоўваць парафію Асава. У 1980 г. ксендзу было дазволена абслугоўваць тры парафіі: Забалаць, Нача, Асава. Абслугоўваў парафію Нача да 1985 г. Пасля зняволення пагоршыўся стан яго здароўя. Але нягледзячы на гэта, доўга выконваў капланскія функцыі.

Ксёндз Антоні Банкоўскі памёр 24 верасня 1996 г. і быў пахаваны на касцельных могілках у Асаве.

У 1986 г. духоўным пастарам стаў ксёндз **Ян Пяцюн**. Нарадзіўся ў 1952 г. Ён быў выхаванцам ксендза Банкоўскага, прыслугоўваў пры алтары, іграў на арганах, працуючы разам шафёрам у райкаме ВЛКСМ. Маладым хлопцам адчуў прызвание да капланства. Ніхто не ведаў, што ён хоча стаць ксендзам, акрамя яго маці і ксендза. У семінарыю было цяжка паступіць. Ксёндз Ян чакаў 5 гадоў, каб улады дазволілі паступіць. Калі яго супрацоўнікі даведаліся, што ён паступае ў семінарыю, былі вельмі ўражаны, што ў іх арганізацыі знайшоўся такі, які хоча прапаведваць навуку Хрыстуса, якую яны “катэгорычна запрэшалі”. Рознымі спосабамі яго ад гэтага адгаворвалі. Але ксёндз Ян, не слухаючы сваіх начальнікаў і калегаў, у 1980 г. паступіў у семінарыю, атрымаў капланскае пасвячэнне ў 1985 г. ад ксендза Віскупа Нюкшы. Год працаваў у Латвіі ў парафіі Даўгапілс. Затым быў прызначаны на тры парафіі ў Беларусі: Новы Двор, Забалаць, Нача.

Прыезджаў у Начу кожную нядзелю і на ўрачыстасць. Святую імшу адпраўляў у 10 гадзін. Пачынаў працаваць, калі яшчэ доўжыліся пераследаванні. Не раз яго выклікалі ў сельсавет за тое, што ў касцёл ходзяць дзеці і моладзь. За гэта нават улады накладалі на яго штраф. Верачы ў магучасць Бога і чакаючы лепшых часоў, ксёндз пробашч далей выконваў свае капланскія функцыі. Штогод пад час канікул у школе праводзіў для дзяцей катэхэзы перад першай камуніяй святой. Запрашаў сёстраў законных з Польшчы для таго, каб яны вучылі дзяцей. Прыняў на працу людзей для рамонту касцёла. Пад яго кіраўніцтвам быў адрамантаваны дах, выкладзены паркет, ачышчаны могілкі. Ксёндз Ян і далей выконваў капланскія функцыі ў парафіі Нача. Сярод людзей паважаны як чалавек пажоўны. Заўсёды быў гатовы дапамагчы чалавеку, які мае ў гэтым патрэбу. З запалам прапаведваў слова Божае і ўчыняў Найсвяцейшую Ахвяру.

Надалей пастарскія абавязкі спраўляў ксёндз **Алег Дуль**. Ён нарадзіўся 19.08.1973 года ў вёсцы Падгалішкі Шчучынскага раёна. Скончыў Забалацкую школу і ў 1991

годзе паступіў у Гарадзенскую духоўную семінарыю, якую скончыў у 1997 годзе. У 1999 годзе атрымаў капланскае пасвячэнне ад гарадзенскага біскупа Аляксандра Кашкевіча. 2 ліпеня 2000 года ксёндз Алег прыбыў у парафію Нача, дзе прабыў да чэрвеня 2007 года. Нацкая парафія нарэшце атрымала свайго асабістага ксендза. За гэты час было зроблена вельмі шмат: пабудавана новая плябанія, адрамантаваны дах касцёла і могілкі пры касцёле, пры дапамозе Вількеля Анатоля збудавана капліца ў вёсцы Салтанішкі, зроблены галоўны алтар у вёсцы Доцішкі і інш. Ксёндз Алег Дуль садзейнічаў духоўнаму развіццю моладзі. Пры ім былі наладжаны суботнія спатканні моладзі, выезды моладзі на “Дні моладзі”, паходы ў пілігрымку, экскурсіі ў Гародню.

Сёння духоўным настаўнікам нацкіх парафіян з’яўляецца ксёндз **Аляксандар Адамовіч**. Нарадзіўся 21.06.1980 у вёсцы Казляны, Забалацкай парафіі. Скончыў Забалацкую школу і ў 1997 годзе паступіў у духоўную семінарыю, якую скончыў у 2003 годзе. У 2004 годзе 13 лістапада атрымаў капланскае пасвячэнне ад гарадзенскага біскупа Аляксандра Кашкевіча. У нацкую парафію прыбыў 06.06.2007 г., дзе і цяпер з’яўляецца ксендзам. Ксёндз Аляксандар хоча пажадаць нацкім парафіянам і ўвогуле ўсім верным людзям ўмацавання веры ў сэрцах людзей, шанавання сваёй святыні, свайго храма духоўнага, зычыць усім Божага дабраславенства, дабраславенства маці Божай і жадае веры, надзеі і любові ў іх сем’ях.

Заклучэнне

Здавалася б, чым можа ўразіць адзін са шматлікіх касцёлаў на тэрыторыі краіны? Ну хіба што толькі архітэктурай. Архітэктурна касцёла цікавая. Аднак Нацкі касцёл багаты на гісторыю. За 480-гадовае існаванне шмат таленавітых святароў было у Начы. Яны адыгрывалі галоўную ролю ў справе фармавання духоўнасці сярод парафіян Нацкага касцёла. Святары, як маглі, выконвалі гэтую ролю. Вельмі часта ксяндзы сустракаліся з перашкодамі настаўлення парафіян на шлях добрасумлення, ісціны, спагадлівасці, але не з боку саміх парафіян, а з боку ўлад. Так было ў царскай Расіі, у гады Вялікай Айчыннай вайны і асабліва ў гады існавання Савецкай улады. Але дзейнасць святароў Нацкага касцёла заўсёды была накіравана не толькі на паляпшэнне маральнага стану мясцовага насельніцтва, але і на арганізацыю іх вольнага часу (ксёндз Казімір Шылэйка, які пабудоваў “Народны дом”). Яны стваралі гурткі (ксёндз Кузьмінскі, які арганізаваў “Ружанцовы гурток”), выхаванне дзяцей-сірот (ксёндз Ян Кузьмінскі, кс. Павел-Часлаў Дабулевіч). Цяпер іх працу працягвалі і працягваюць ксяндзы Ян Пяцюн, Алег Дуль, Аляксандр Адамовіч.

Гісторыя Нацкага касцёла і парафіі была ў большай ступені трагічнай, як і гісторыя астатніх касцёлаў. У першую чаргу, гэта гісторыя трагічная з-за нямецка-фашыскай акупацыі, калі на тэрыторыі касцёла фашысты арганізавалі трупарню з ваеннапалонных, не звязваючы на пратэсты кс. Паўла-Часлава Дабулевіча. Па-другое, гэта гісторыя

існавання парафіі ў гады Савецкай улады, калі святары абкладаліся непамернымі падаткамі, не дазвалялі праводзіць абрады або наогул не дазвалялі мець святара. І доўгі час Нацкая парафія абыходзілася без духоўнага пастара.

29 чэрвеня 2009 года касцёл адсвяткаваў свае юбілей. Па падрыхтоўцы святыні да такой значнай падзеі намаганнямі жыхароў і адміністрацыі было зроблена шмат, каб прывесці святыню ў годны стан. На свята з’ехалася шмат народу не толькі з ваколіцы, але, наогул, з краіны, было шмат гасцей з-за мяжы. А гэта гаворыць аб тым, што ярліна Начы не застаецца без увагі, яе гісторыю ведаюць, помняць і шануюць.

Аўтары даследвання

Мікалевіч Наталля нарадзілася 14 студзеня 1994 года, наччанка. У 2011 годзе скончыла школу з залатым медалём. У старэйшых класах з’яўлялася экскурсаводам школьнага музея імя Т. Нарбута. Зараз студэнтка БДУ.

Янкоўскі Антон нарадзіўся 29 сакавіка 1986 года ў вёсцы Енчы Воранаўскага раёна Гарадзенскай вобласці ў сям’і настаўнікаў. У 2003 годзе скончыў Нацкую сярэднюю школу Воранаўскага р-на Гарадзенскай вобл. У 2008 г. – Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў па спецыяльнасці “Рэжысура народных абрадаў і свят”. Зараз працуе выкладчыкам тэатральных

дысцыплін у Гарадзенскім дзяржаўным каледжы мастацтваў. Піша вершы, прозу, публіцыстыку. Друкаваўся ў дзяржаўных і абласных выдавецтвах. Аўтар зборнікаў вершаў “Анёл з васільковымі вачыма” (2010 г.) і “Белыя рамонкі” (2012 г.).

Менавіта на Беларусі, у канцы 16 стагоддзя, пасля няўдачы ўсяленскай Фларэнцыйскай Уніі 1439 года, была заключана унія рэгіянальная. Праваслаўныя і католікі зноў парадніліся.

Прыхільнікі унійскай ідэі – людзі высокаадукаваныя, якіх перастала задавальняць культурная канцэпцыя праваслаўя і прываблівала жыццяздольнасць каталіцкага Захаду. Задуманная царкоўная рэформа абяцала, без страты дзяржаўных пасада, выхад з праваслаўнага ізаляцыянізму і далучэнне да багатых інтэлектуальных і культурных набыткаў Цэнтральнай і Заходняй Еўропы.

Унія была прынята не паспешна і бяздумна, а пасля працяглых роздумаў і шматлікіх сустрэч. Яе падрыхтоўка доўжылася шэсць гадоў. Упершыню іерархія Кіеўскай метраполіі зрабіла заяву аб з’яднанні з каталікім касцёлам на сінодзе 1590 года. Тады ж паўстала і пытанне аб гарантыях забяспячэння самабытнага аблічча, асобнасці, правоў і прывілеяў сваёй царквы. На сінодах і нарадах, у розных дакументах і пастановах наступных гадоў выкрышталіліся патрабаванні да дзяржаўных улад Рэчы Паспалітай і Ватыкана, пры ўмове выканання якіх кіраўніцтва беларускай і ўкраінскай праваслаўнай царквы згаджалася прыступіць да Уніі. Заходняя пазіцыя навязвання нераўнапраўнага саюзу была разбіта на перамовах 1590 – 1596 гадоў.

Звесткі пра існаванне хрысціянскіх храмаў у гэты час у Шклове можна знайсці ў даследванні польскага навукоўца Марыі Тапольскай. Яна піша, што ў сярэдзіне 17 стагоддзя ў Шклове існавала Уваскрасенская царква, на прадмесці Задняпроўскім – Троіцкая, а на прадмесці Аршанскім – Св. Прачыстай з манастыром. Таксама яна паведамляе, што два храмы належылі да уніяцкай плыні. Згадваюцца прозвішчы жыхароў Шклова: Прасаловічава, Мазурычава, Касабуцкай, Грасулевіч, - якія ў 1726 годзе “хадзілі да касцёла ўніяцкага замест рыма-каталіцкага”.

Сёння адносна месца знаходжання гэтых храмаў дакладна можна сцвярджаюць толькі пра два з іх. Захаваліся мury ўваскрасенскай царквы на сучасным паўднёвым “Рыжкаўскім” ускрайку горада і мury Троіцкай царквы на Вялікім Зарэччы. Пра Троіцкую царкву захаваліся вельмі сціплыя звесткі. Вядома, што будынак яе быў драўляны, галоўны фасад быў прадстаўлены порцікам з франтонам. Драўляныя калоны дарычаскага ордэна, антаблемент, франтон імітавалі камень. Пад камень распісаны і драўляныя сцены царквы. Такія формы культавай архітэктуры назіраліся ў перыяд устанавлення класіцызму на Беларусі. Звесткі пра тое, што Троіцкая царква мае нейкае дачыненне да Уніі, у гістарычнай літаратуры не сустракаюцца.

У сваю чаргу ўваскрасенская царка доўгі час была галоўным шкоўскім храмам і, безумоўна таму, пра яе існаванне захавалася значна больш паведамленняў. Пачнем з таго, што існуе два паданні пра ўзнікненне ўваскрасенскай царквы ў Шклове. Былы старажылы рэлігійнага жыцця Шклова Хрысціна Іванаўна Краснагорская (яе расказ быў запісаны яшчэ ў 1993 годзе) распавядала, што штуршком для пабудовы царквы былі наступныя падзеі. У старадаўнія часы ў Шклове, на беразе Дняпра, быў стары сасновы лес. Тут заўсёды любілі гуляць у свае гульні мясцовыя дзеці. Аднойчы яны закінулі чаравік у дупло дрэва і колькі потым не стараліся, не зналі яго адтуль дастаць. Паклікалі на дапамогу дарослых, і тыя

ўбачылі, што на дне гэтага дупла ляжыць дзівосны Божы абраз. Запрасілі да дрэва святара, аднак выцягнуць абраз знутры дрэва ніхто не змог. Вырашыла тады мясцовая грамада пабудавать на гэтым месцы царкву. Дрэва з абразом захавалі, і яно засталася ўнутры памяшкання пабудаванага храма. Абраз атрымаў назву “Утолі моя печаль”. Пры храме дзейнічаў манастыр. Манахі пачалі рабіць копіі гэтага абраза, якія потым пачаў разыходзіцца па іншых мясцінах.

У пабудаваным будынку храма ўнутры памяшкання сапраўды існавалі дзве калоны з выявамі святых. Безумоўна, ў першую чаргу гэтыя калоны выконвалі будаўніча-архітэктурныя функцыі і дадаткова, ў сваю чаргу, маглі нагадваць вернікам і пра існаванне тут некалі дзівоснага дрэва. Абраз з назвай “Утолі моя печаль” сапраўды мае вядомасць у хрысціянскім свеце. Кніга “Земная жыццё Пресвятой Богородіцы і апісанне святых чюдотворных её ікон”, якая ўпершыню пабачыла свет у 1897 годзе, дае пералік святых цудадзейных абразоў Прасвятой Багародзіцы і паведамляе, што абраз “Утолі моя печаль” знаходзіцца ў Шклове Магілёўскай епархіі. Таксама кніга паведамляе і пра іншыя абразы з аднолькавай назвай. Абраз “Утолі моя печаль” быў прывезены ў Маскву казакамі ў 1640 годзе ў час правлення цара Аляксея Міхайлавіча. У маскоўскай царкве Мікалая Цудатворца нават захоўваліся пісьмовыя сведкі пра цудадзейнасць гэтага абраза, аднак пасля чумы 1771 года ўсе паперы былі знішчаны агнём. У кнізе таксама паведамляецца, што акрамя Масквы абразы з аднолькавай назвай захоўваюцца ў Санкт-Пецярбурзе, у манастырах Арлоўскай і Падольскай епархій. Выява гэтага абраза прадстаўляе Божую Маці, якая правай рукою трымае Правечнае Дзіця, а левую руку прытуліла да сваёй галавы, некалькі нахілена на бок. Божы сын трымае перад сабой разгорнуты звітак. У сучасны момант адна з копіяў гэтага абраза захоўваецца ў Спас-Праабражэнскай царкве Шклова.

Другое паданне расказвае, што штуршком для пабудовы Уваскрасенскай царквы стаў іншы выпадак. Аднойчы гандляр сляшаўся дамоў, і яму прыйшлося плысці па Дняпры ноччу. Пачалася навалініца, ды такая моцная, што карабель разбіўся, а сам гаспадар цудам ацалеў і выбраўся на бераг. У гонар свайго выратавання ён і распачаў справу пабудовы царквы непдалёк ад месца, дзе ён з Божай ласкі выбраўся на бераг. І сапраўды, Уваскрасенская царква знаходзілася непдалёк ад ракі. Паданне таксама сцвярджае, што нібыта ў царкве існавала шыльда, або пліта з прозвішчам гэтага гандляра.

А зараз звернемся да гістарычных крыніц. У “Магілёўскай хроніцы Трафіма Раманавіча Сурты і Юры Трубіцкага” паведамляецца, што ў 1690 годзе “Пан Бог адведаў агнём горад Шклоў, амаль увесь замак з вялікай вежай, фарны касцёл і крамы пагарэлі”. “Магілёўская хроніка” паведамляе таксама пра ўваскрасенскую царкву, што пасля пажару 1690 года “... *месяца 15^м панамар Данііл запамятаваў патушыць у царкве свечкі, ад якіх згарэла багатая шкоўская царква з усімі скарбамі, кнігамі, начыннем, званамі, нічгусенькі не засталася. І так гэты здраднік ўцёк, бо быў бы сам спалены.*” І чытаем далей, што ў 1701 годзе: “*Шклоўская царква змуравана і дакончана панам Базыльм Аўсяевічам, шкоўскім купцом, ягоным коштам, толькі падобна, не без дапамогі іншых*”.